

Bättre att stamma i bäcken än i ån!

Om barnstamning och barnstamningsterapi

Lennart Larsson

Det är normalt att barn stakar sig, och ett ojämnt tal med omtagningar hos ett förskolebarn är för det mesta inte stamning. I artikeln beskrivs skillnaden omtagningar/stamning samt varningstecken vid barnstamning. Vidare diskuteras frekvens och könsfördelning samt olika former av barnstamningsterapi.

Lennart Larsson, som själv haft en svår stamning, är legitimerad logoped med mångårig erfarenhet av stamningsterapi och informationsarbete kring stamning. Sedan 1980 är han verksam vid logopedavdelningen på Falu lasarett.

För det andra är det viktigt att slå fast, att det inte finns något som helst samband mellan mängden hörbar stamning och den subjektiva upplevelsen av problemets svårighetsgrad. Om vi håller isär stamning och stamningsproblem kan vi urskilja fyra grupper av stammande människor:

	Stamning	Stamningsproblem
1)	Lite	Litet
2)	Mycket	Litet
3)	Lite	Stort
4)	Mycket	Stort

Stamning har funnits i alla tider, i alla länder och inom alla socialgrupper. Det sägs att Moses stammade och att han därför bad sin bror Aron läsa upp de tio budorden för Israels folk.

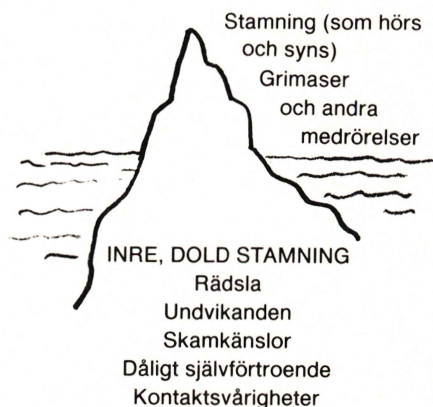
Inledningsvis vill jag speciellt framhålla två saker när det gäller stamning som fenomen, stamning som handikapp, två basfakta om man så vill (och jag talar då om det utvecklade stamningsproblemet hos äldre barn, ungdomar och vuxna). För det första är stamning ett nyckfullt och "opålitligt" handikapp till skillnad från de flesta andra. Ibland stammar man, ibland inte, och man kan bara delvis förutsäga hur det kommer att gå i en viss situation. Detta gör problemet extra svårt att hantera.

Det finns inte något samband mellan mängden hörbar stamning och den subjektiva upplevelsen av problemets svårighetsgrad.

Den tredje gruppen är mycket viktig och mycket missförstådd, har alltså ett stort "isberg under ytan" (figur 1). *Intensiv talrädsla, systematiska ordbyten, omskrivningar och andra undvikandebeteenden, samt*

Figur 1: Stamningsproblemet kan ofta liknas vid ett isberg.

YTTRE, ÖPPEN STAMNING

starka skamkänslor dominerar i den typen av stamningsproblematik.

Omtagningar

Låt oss så backa i åldrarna och prata om barnen, om hur det hela börjar. Ett första viktigt konstaterande blir då, att det är i högsta grad normalt att barn stakar sig, och att ett ojämnt tal med upprepningar hos ett förskolebarn för det mesta inte är stamning. Vi talar om omtagningar, "iterationer", vilket innebär att barnet tar om flera ord, hela ord eller stavelser, oftast i början av meningen och mest vid iver. Man får en känsla av att barnet tänker fortare än det hinner prata.

Stamning, varningstecken

Omtagningar innebär alltså bibehållen stavelseenhet. En begynnande stamning innebär däremot, att ordet så att säga går sönder mellan första och andra ljudet, barnet hackar på ett enda ljud, s-s-så här i stället för så-så-så här. Gränsen omtagningar-stamning är dock inte knivskarp.

En tidig bedömning är viktig. Vi urskiljer *tre varningstecken*:

- 1 *Kamp och muskelspänning* i samband med avbrotten i talet.
- 2 *Barnet är generat* och kanske tom undviker ord och/eller talsituationer.
- 3 *Föräldrarna är oroliga* och/eller har mindre lämpliga attityder och beteenden i samband med barnets stamning.

En negativ stamningsutveckling innebär, att isberg-
et växer nedåt. Barnet utvecklar psykologiska och
sociala reaktioner på ett i grunden ganska enkelt tal-
fel.

Frekvens, könsfördelning

Man brukar säga att 1 människa av 25 stammar under
någon eller några perioder av sitt liv, oftast i tidig
barndom. Stamningslitteraturen har alltså incidens-

.....
*En negativ stamningsutveckling innebär, att
barnet börjar utveckla psykologiska och sociala
reaktioner på ett i grunden ganska enkelt talfel.*
.....

siffror runt 4 %, medan prevalensen brukar anges till
något över 1 % för barn och något under 1 % för vuxna
(4). Intressant är dock, att några svenska undersök-
ningar från 1980-talet rapporterar anmärkningsvärt
låga prevalenssiffror för skolbarn på låg- och mellan-
stadiet, 0,2–0,6 % (1,5). Här kan man ju spekulera
över orsakerna. För min del kan jag t ex tänka mig, att
en äldre uppfostringsideologi av typen "barn skall
synas men inte höras" producerade en del stamnings-
problem.

Även om de som stammar är färre i dagens samhäl-
le jämfört med gårdagens, har den enskilde stamman-
de individen det väl så besvärligt idag. Jag tänker då
på den ökade tidspressen i samhället, större konkur-
rens, skolans ökade betoning av muntliga aktiviteter
osv.

Stamning är ett globalt fenomen men varierar i
förekomst inom olika kulturer. Där man finner en
konkurrensmentalitet med höga krav på individen, är
också förekomsten av stamning betydligt högre
(Bloodstein i (4)).

Beträffande könsfördelning, så är stamning 3–4
gångar vanligare hos pojkar. Detta har man tidigare
velat förklara psykologiskt, dvs olika uppfostringsme-
toder, högre krav på pojkar. På senare tid menar man
dock snarare, att den ojämn könsfördelningen hör
ihop med ett senare utvecklat nervsystem hos pojkar
under de kritiska åren av intensiv talutveckling.

Barnstamningsterapi

Förr dominerade den sk klassiska övningsbehand-
lingen, som vilade på tre hörnstenar: taltekniska öv-
ningar, andnings- och avslappningsövningar. Man
övade helt enkelt flytande tal. Terapin gav dock oftast
kortsiktiga resultat, framförallt pga att barnet aldrig
fick hjälp att förstå och hantera själva *stamnings-
ögonblicket*. Rädslan för detta okända, mystiska,
fanns kvar. Idag försöker vi istället vända utveckling-
en bort från kamp och undvikanden, arbeta med del-
målet lätt och mjuk stamning, och genom att bearbeta
just själva stamningsögonblicket ge barnet upplevel-
sen av att gradvis kunna bestämma över stamningen.
Har man väl lyckats vända utvecklingen, fortsätter
stamningen i regel att minska med tiden och kan i
vissa fall helt växa bort.

.....
Förståelsen av företeelsen barnstamning har vidgats från gårdagens syn på det hela som ett talfel hos barnet till att i dag även betraktas som ett kommunikationsproblem inom familjen.
.....

Ännu viktigare är dock dagens ökade fokus på sk indirekt terapi i form av återkommande föräldrasamtal. Det handlar om information och råd, men framförallt om bearbetande av oro och ev skuld känslor. Förståelsen av företeelsen barnstamning har vidgats från gårdagens syn på det hela som ett talfel hos barnet till att i dag även betraktas som ett kommunikationsproblem inom familjen. — Kontakt med förskollärare och lärare, barngrupper och klasser, hör också till dessa indirekta terapiåtgärder.

Primärvårdens roll

Det är av största betydelse att vi får *tidiga remisser* när barn stakar sig, omtagningar eller stamning, för bedömning och i första hand indirekt terapi i form av föräldrasamtal. En okomplicerad barnstamning i låga åldrar är oftast mycket lättpåverkad. Med "okomplicerad" menar jag då den klassiska bilden vid omtagningar/stamning: En talmotorik som inte riktigt hållit takten med den snabbt utvecklade språkförmågan, ett ivrigt temperament hos barnet, en oro hos föräldrarna. Med "låga åldrar" menar jag 2–5 år, men den tid barnet stammat spelar förstås också roll.

Den lilla informationsskriften "Stammar ditt barn?" (2) bör finnas på varje BVC och barnstuga och delas ut som en första enkel åtgärd. Huvudsyftet med detta häfte är att ge en populär information om differentialdiagnosen omtagningar/stamning. För många föräldrar innebär det en stor lättnad bara att få en annan diagnos än stamning på barnets talsvårigheter.

Det allvarligaste varningstecknet vid barnstamning är föräldraoro. Barnet känner den i luften och spänner sig för att prata bättre än han just då är mogen för. En ond cirkel sätts igång. Detta menar jag är huvudmekanismen vid en negativ barnstamningsutveckling.

Låt oss hjälpas åt att spåra riskgruppen tidigare!

REFERENSER

1. Aronsson mfl: Stamning- en frekvensundersökning i Skellefteå, Gävle och Oskarshamns kommuner. Specialarbete Umeå Universitet, Speciallärlinjen, gren 2. 1982.
2. Larsson, L: Stammar ditt barn? Information och råd till föräldrar och andra som har med barn att göra. Sveriges Stamningsföreningars Riksförbund, SSR, Box 36033, 100 71 Stockholm. 1984. 20 sidor.
3. Larsson, L: När ditt barn stammar. Liber Förlag, Stockholm 1984. 56 sidor.
4. Preus, A: Stammer og løpsk tale (= skenande tal). Universitetsforlaget, Oslo. 1987. 232 sidor.
5. Sandström & Öström: Stamning- en frekvensundersökning. Specialarbete Umeå Universitet, Speciallärlinjen, gren 2. 1979.